

KUTSESTANDARD

Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8

Kutsenimetus	Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) tase
Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8	8

A-osa KUTSEKIRJELDUS

A.1 Töö kirjeldus Kohtupsühhiaatria kutsealal on kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7 ja kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8 kutsed. 7. taseme kohtupsühhiaatriaekspert on psühhiaatria eriala arst, kes teeb kohtupsühhiaatrilisi ekspertiise, omades selles valdkonnas eriteadmisi. 8. taseme kohtupsühhiaatriaekspert tegeleb lisaks kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemisele ja komisjoniliste ekspertiiside koordineerimisele ka valdkonna arendamise, valdkonda puudutavate seaduste väljatöötamise ning eksperdiks valmistuvate psühhiaatrite koolitamine ja juhendamisega. 8. taseme kohtupsühhiaatriaeksperti eesmärk on anda igakülgne, erapooletu ja teaduslikult põhjendatud ekspertarvamus. Ta vastutab teadvalt vale eksperdiarvamuse andmise eest kriminaalkorras vastavalt karistusseadustiku §-le 321. Kohtupsühhiaatriaekspert töötab iseseisvalt dokumentidega, intervjuueerib ekspertiisialust, suhtleb menetleja ja teiste asjasse puutuvate isikutega ning vajaduse korral osaleb kohtuistungil eksperdina.
A.2 Tööosad A.2.1 Kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine. A.2.2 Ekspertide tegevuse koordineerimine kompleks- ja komisjonilistes ekspertiisides. A.2.3 Enesearendamine ja valdkonna arendamine. A.2.4 Koolitamine ja juhendamine.
Valitavad tööosad A.2.5 Seksuaalse hälbega isikute kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine. A.2.6 Laste ja noorukite kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine.
A.3 Töö keskkond ja eripära 8. taseme kohtupsühhiaatriaeksperti tööaeg on paindlik, sõltub materjalide mahukusest, ekspertiisialuse kättesaadavusest ja muudest ekspertiisiga seonduvatest asjaoludest. Kohtupsühhiaatriaekspert töötab enamasti sisetingimustes, vajaduse korral uuritava asukohas kõrge ohtlikkusega tingimustes (sh psühhiaatria haigla, kinnipidamisasutus, uuritava elukoht, hoolekandetasutus jm).
A.4 Töövahendid Kohtupsühhiaatriaeksperti peamised töövahendid on arvuti ja kontoritarbed.
A.5 Tööks vajalikud isikuomadused Kohtupsühhiaatriaeksperti töös on vajalikud stressitaluvus, suhtlemisoskus, koostöö- ja vastutusvõime, hea analüüsi- ja üldistusvõime, korrektsus, otsustusvõime ning iseseisvus.
A.6 Kutsealane ettevalmistus Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8 on läbinud arstiteaduse õppekava ning omab vastavat diplomit, on tervishoiutöötajate registrisse kantud psühhiaatrina. Kohtupsühhiaatriaeksperti kutseoskused on omandatud töö käigus, ta omab vähemalt kümneaastast töökogemust eksperdina.
A.7 Enamlevinud ametinimetused Kohtupsühhiaatriaekspert.

A.8 Reguleerimisalade tegutsemiseks

Tööd kohtupsühhiaatriaekspertina reguleerivad kohtuekspertiisiseadus, tsiviilseadustiku üldosa seadus, kriminaalmenetlusseadus, tsiviilmenetluse seadus, psühhiaatrilise abi seadus, karistusseadustik.

B-osa KOMPETENTSUSNÕUDED

B.1 Kutse struktuur

Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8 kutse taotlemisel on nõutav kohustuslike kompetentside B.2.1 - B.2.4 ja B.2.7 (läbiv kompetents) tõendamine ning lisaks on võimalik tõendada valitavad kompetentsid B.2.5 ja B.2.6.

B.2 Kompetentsid

KOHUSTUSLIKUD KOMPETENTSID

B.2.1 Kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine

EKR tase 7

Tegevusnäitajad:

- 1) enne ekspertiisi alustamist tutvub ekspertiisimäärusega ning hindab ekspertiisi tegemise võimalikkust vastavalt seadusele ja koostatud määrusele, sh enese kui eksperdi taandamise vajadust; hindab ekspertiisi alustamiseks vajalike andmete olemasolu; seaduses sätestatud juhtudel ja/või määruses esinevate vasturääkivuste/puuduste korral keeldub ekspertiisi tegemisest ning saadab määruse vasturääkivuste/puuduste kõrvaldamiseks menetlejale tagasi; määrusest tulenevalt püstitab endale ekspertiisiülesande;
- 2) töötab menetlejalt saadud menetluseasjade materjalid põhjalikult läbi ning kogub materjalide hulgast ekspertiisialuse käitumise ja toimetulekuga seotud andmeid, hindab materjali oma eriteadmistest lähtuvalt; hindab andmete piisavust, lähtudes püstitatud ekspertiisiülesandest ja vajaduse korral esitab menetlejale taotluse lisamaterjalide saamiseks; hoiab end kursis menetlusprotsessi kulgemisega, suheldes menetlejaga;
- 3) töötab menetlejalt saadud isiku tervise seisundit (nt haiguslood, tervisekaardid) ja toimetulekut kajastavad andmed (nt rehabilitatsiooniasutuste andmed, iseloomustused) põhjalikult läbi ning kogub materjalide hulgast ekspertiisialuse tervise seisundit ja toimetulekut kajastavaid andmeid, hindab materjali oma eriteadmistest lähtuvalt; hindab andmete piisavust, lähtudes püstitatud ekspertiisiülesandest ja vajaduse korral esitab uurijale taotluse lisamaterjalide saamiseks;
- 4) hindab lisamaterjalide kogumise vajadust, lähtudes olemasolevatest dokumentidest, koostab loetelu puuduvatest materjalidest ning esitab menetlejale põhjendatud taotluse nende saamiseks;
- 5) viib läbi uuritava seisundist lähtuva igakülgse psühhiaatrilise intervjuu: eluanamnees, varasemate psüühiliste ja somaatiliste haiguste anamnees, psüühiline hetkeseisund (teadvusseisund, tajumine, mõtlemise sisuline ja vormiline külg, võimalike tunde- ja tahtealuhäirete olemasolu, mälu ja kognitiivsed võimed, intellektuaalne tase, haigusteadvuse ja haiguskriitika olemasolu), inkrimineeritava teo asjaolud; vajaduse korral kasutab tõlgi abi vastavalt kehtivale seadusandlusele;
- 6) lähtuvalt intervjuust ja kogutud andmetest täpsustavate (psüühilist seisundit selgitavate) uuringute ja andmete vajaduse ilmnemisel taotleb lisauuringute tegemist; vajaduse korral taotleb eriteadmistega spetsialisti(de) kaasamist;
- 7) hindab meditsiiniliste uuringute (CT-uuring jms), statsionaarse jälgimise ja abipersonali (nt tõlk, õde) kaasamise vajadust, lähtudes kogutud materjalist ja püstitatud ekspertiisiülesandest; vajaduse korral esitab menetlejale põhjendatud taotluse uuritava statsionaarsele jälgimisele saatmiseks ja/või abipersonali kaasamiseks;
- 8) korraldab esmase visiidi käigus koos raviarstiga uuritava jälgimise ja uuringute kava, andes ekspertiisiülesandest lähtuvad juhised; hindab järjepidevalt ekspertiisialuse seisundit ja tutvub haigusloos fikseeritud informatsiooniga uuritava tervisliku seisundi kohta; teavitab statsionaarse jälgimise vajaduse lõppemisest menetlejat ja statsionaarset ekspertiisi tegevast asutust;
- 9) kirjutab üles kogutud objektiivsed andmed (meditsiiniline dokumentatsioon, toimik, toimetulekut kajastavad dokumendid jm) kronoloogilises järjekorras;
- 10) analüüsib ja süstematiseerib ekspertiisi käigus kogutud andmeid ja uuringute tulemusi ning hindab neid oma eriteadmistest lähtuvalt, arvestades ekspertiisiülesannet; eelnevast lähtuvalt koostab ekspertiisiakti põhiosa;
- 11) koostab oma eriteadmistest lähtuvalt ja vajaduse korral tõendus põhisele kirjandusele viidates erapooletu, kategoorilise/tõenäolise ekspertarvamuse;

12) vastab menetleja poolt esitatud oma eriteadmisi puudutavatele küsimustele üheselt mõistetavalt nende esitamise järjekorras; keeldub küsimustele vastamast, kui küsimused ei kuulu eksperdi eriteadmiste valdkonda, ei vaja erialaseid uuringuid ja/või ei ole teaduspõhiselt vastatavad;

13) mitme eksperdi osalusel eksperdi läbiviimisel eriarvamusele jäänud ekspert põhjendab teistele ekspertidele oma arvamust ja erimeelsuse püsimisel koostab eraldi allkirjastatud eksperdiakti, milles põhjendab oma arvamuse lahknevust;

14) ilmub kohtu kutsel kohtusse; osaleb vajaduse korral uuritavat puudutavate tõendite uurimises ja kohtu loal esitab menetlusosalistele küsimusi eksperdi tegemise tähtsate asjaolude kohta; vastab menetlusosaliste ja kohtu poolt esitatud eksperdiakti sisu või eksperdist keeldumise akti sisu selgitavatele küsimustele; kui eksperdiarvamust ei esitata kirjalikult või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, annab eksperdiarvamuse kohtuistungil; vastab varasemas kohtumenetluses koostatud eksperdiarvamust puudutavatele küsimustele ja täiendavatele küsimustele, kui need võimaldavad menetlust lihtsustada teises kohtumenetluses; annab talle esitatud küsimustes ammendava ja teaduslikult põhjendatud arvamuse; kuulab ära, loeb läbi ja allkirjastab protokollitu enda ütluste kohta, vajaduse korral esitab vastuväite.

Teadmised:

1) kohtupsühhiaatrilist eksperdi reguleerivad seadused (kohtueksperdi seadus, tsiviilseadustiku üldosa seadus, kriminaalmenetluse seadus, tsiviilmenetluse seadus, psühhiaatrilise abi seadus, karistusseadustik jm).

Hindamismeetod(id): kombineeritud meetod (intervjuu, tehtud eksperdi analüüs jm).

B.2.2 Ekspertide tegevuse koordineerimine kompleks- ja komisjonilistes eksperdiides

EKR tase 8

Tegevusnäitajad:

1) tutvub eksperdi esitatud algandmetega ja annab (menetlejale) soovitusel komisjoniliikmete määramiseks eksperdi alguses ja vajadusel ka eksperdi käigus; võtab ühendust komisjoniliikmetega ning teeb ettepaneku komisjoni töös osalemiseks, moodustab eksperdi komisjoni, koostab komisjonile tegevusplaani eksperdi läbiviimiseks ja koordineerib komisjoni koostööd menetlejaga;

2) tutvub eksperdimaterjalidega, hinnates ühtlasi lisamaterjalide kogumise vajadust; lähtudes olemasolevatest dokumentidest koostab loetelu puuduvatest materjalidest ning esitab menetlejale põhjendatud taotluse nende saamiseks; lähtuvalt eksperdi ülesandest hindab koostöös teiste komisjonis osalevate ekspertidega lisauuringute vajadust, vajaduse korral taotleb ja koordineerib uuringute läbiviimist;

3) olles püsivalt kursis eksperdi käiguga, lepib kokku eksperdiil osalevate spetsialistidega ühiste arutelude läbiviimise aja ja koha; teeb enne arutelu osalejatele teatavaks arutelu eesmärgid/kava ja aruteluks vajalike eksperdimaterjalide loetelu; arutelu lõppedes teeb arutelul osalenutele teatavaks kokkuvõtva tulemuse ning sellest tulenevad eesmärgid järgneva eksperdi etapiks; püstitab koostöö ajakava ja jälgib eksperdi toimingute kestust, informeerides viivitustest menetlejat ja põhjendades eksperdi kestel eettulevaid takistusi; arutelude vaheajal jagab eksperdi tulemust mõjutavat olulist infot eksperdiil osalevate spetsialistide vahel; vajaduse korral korraldab uuritava korduva/ühise läbivaatuse;

4) omab ülevaadet eksperdi vajalike uuringute ajakavast ja tulemustest; koondab kogutud andmed ning uuringute tulemused; tagab jooksvalt kogutud informatsiooni kättesaadavuse komisjoniliikmetele; analüüsib uuringute tulemusi, võimalikke vastuolusid ja hindab nende põhjuseid, vahendab teavet komisjoniliikmetele; andmete kogumit hinnates koostab esmase ühise põhjendatud eksperdiarvamuse ja edastab selle komisjoni liikmetele;

5) lähtudes komisjoni liikmete ettepanekutest/märkustest vormistab eksperdi toimingute lõppedes teaduslikult põhjendatud, erapooletu ja kategoorilise/tõenäolise eksperdiarvamuse; vastab menetleja esitatud oma eriteadmisi puudutavatele küsimustele üheselt mõistetavalt.

Hindamismeetod(id): intervjuu, tehtud eksperdi analüüs.

B.2.3 Enesearendamine ja valdkonna arendamine

EKR tase 8

Tegevusnäitajad:

1) hoiab end kursis kohtupsühhiaatria eksperdi valdkonda reguleerivate juhendite ja õigusaktidega, analüüsib nende kitsaskohti ning vajadust nende muutmiseks või täiendamiseks; tutvub seaduseelnõudega ja avaldab arvamust muudatuste/parenduste tegemiseks lähtuvalt oma eriala spetsiifikast;

2) kaardistab töö käigus valdkonna kitsaskohti, menetlejatelt ja teistelt ekspertidelt tulnud ettepanekuid ning algatab erialaseltis vastavateemalisi arutelusid; nõustab võimalusel eriala puudutavate juhendite ning õigusaktide koostajaid dokumentide väljatöötamisel ja parendamisel;

3) osaleb valdkonnaga seotud täiendkoolitustel (konverentsid, töötoad, veebipõhised koolitussüsteemid, erialakirjandus); esineb kohtupsühhiaatria-alaste ettekannetega ja/või kirjutab/avaldatakse erialaseid artikleid;

4) osaleb EPS kohtupsühhiaatria sektsiooni ja/või teiste kutsealaga seotud ühiskondlike organisatsioonide töös; tegeleb aktiivselt kutseala arendamisega, tehes ettepanekuid, algatades arutelusid, koolitades/juhendades kolleege jne.

Teadmised:

1) valdkonnaga seotud õigusaktid.

Hindamismeetod(id): kirjalik aruanne, intervjuu.

B.2.4 Koolitamine ja juhendamine

EKR tase 8

Tegevusnäitajad:

1) osaleb kohtupsühhiaatriaekspertiisi koolitusvajaduse hindamisel ja sellest tulenevalt koolitusplaani väljatöötamisel; lähtuvalt vajadushinnangust ja nõudlusest viib läbi loenguid ja praktilisi koolitusi residentidele, ekspertidele, menetlejatele jt asjassepuutuvatele isikutele; osaleb koolitusmaterjalide koostamisel;
2) nõustab psühhiaatreid kohtupsühhiaatriaekspertiisi oskuste omandamisel, juhendades nende praktilist tööd, vastates tekkivatele küsimustele, analüüsides ekspertiisiakti, andes tagasisidet jne.

Teadmised:

1) kaasaegsed koolitusmeetodid;
2) kohtupsühhiaatria arengud maailmas.

Hindamismeetod(id): kirjalik aruanne, intervjuu.

VALITAVAD KOMPETENTSID

B.2.5 Seksuaalse hälbega isikute kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine

EKR tase 7

Tegevusnäitajad:

1) teeb uurimismaterjalide, ravidokumentatsiooni ja seksuoloogilis-psühhiaatrilise intervjuu alusel ekspertiisi; vajaduse korral taotleb täiendavate tunnistajate ülekuulamist; vajaduse korral rakendab spetsiifilisi hindamismeetodeid ja/ või eriuuringuid; eelneva põhjal hindab ravivajadust;
2) annab hinnangu seksuaalhäire ravi jätkamise või lõpetamise kohta, tuginedes ravidokumentatsioonile, seksuoloogilis-psühhiaatrilisele intervjuule, spetsiifilistele hindamismeetoditele ja/või eriuuringutele, vajaduse korral kaasates teiste erialade spetsialiste; vajaduse korral annab arvamuse ravi korraldavale institutsioonile raviga seotud küsimustes; annab oma eriteadmistest lähtuvalt hinnangu seksuaalhäirest tingitud kuritegeliku käitumise retsidiivsuse kohta.

Teadmised:

1) eriteadmised seksuoloogiast.

Hindamismeetod(id): kombineeritud meetod (intervjuu, tehtud ekspertiiside analüüs jm).

B.2.6 Laste ja noorukite kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine

EKR tase 7

Tegevusnäitajad:

1) teeb kohtuekspertiisi alaealisele ekspertiisialusele vastavalt oma eriteadmistele.

Teadmised

1) laste ja noorukite kehaline ja psühholoogiline areng;
2) laste ja noorukite vaimne tervis, psüühikahäired ja nende ravi;
3) lapse ja nooruki õppetöö korraldus, elukorraldus;
4) laste ja noorukite vaimset tervist puudutavad riskid;
5) lastekaitseteenused ning lapsi ja noorukeid puudutav seadusandlus.

Hindamismeetod(id): kombineeritud meetod (intervjuu, tehtud ekspertiiside analüüs jm).

KUTSET LÄBIVAD KOMPETENTSID

B.2.7 Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8 kutset läbiv kompetents

EKR tase 8

Tegevusnäitajad:

- 1) kasutab oma töös eesti keelt tasemel C1, vene keelt tasemel B1 ning veel ühte võõrkeelt, soovitatavalt inglise keelt, tasemel B2 (vt lisa 2 „Keeleoskuse hindamise skaala“);
- 2) kasutab oma töös arvutit tasemel: AO1 – Infotehnoloogia põhimõisted ja infoühiskond, AO2 – Arvuti kasutamine ja failihaldus, AO3 – Tekstitöötlus, AO4 – Tabelitöötlus, AO6 – Esitus, AO7 – Informatsioon ja kommunikatsioon (vt lisa 3 „Arvutikasutusoskuse kriteeriumid“);
- 3) praktiseeriva arstina tegutsev ekspert lähtub töös põhimõttest, et ta ei saa olla eksperdiks oma patsienti puudutavas kohtupsühhiaatrilises ekspertiisis; ekspert tohib oma ekspertiisis kinnitada ainult seda, mida ta vaatluse, kogutud andmete ja kaalutluse alusel arvab end olevat õigustatud tegema; töös eksperdina järgib arst ka kõiki teisi Eesti arstieetika koodeksi põhimõtteid niivõrd, kui need on rakendatavad ekspertiisitöös ja muid kohtupsühhiaatriaekspertiisi reguleerivaid eetikareegleid; tutvustab patsiendile nii ennast kui ka ekspertiisi eesmärki ja käiku;
- 4) hoiab end kursis kohtupsühhiaatriaekspertiisi puudutavate seaduste ja määrustega, järgib ekspertiiside tegemisel seadusandlust; teeb ettepanekuid muudatuste tegemiseks eeskirjades/juhendites, osaleb vajaduse korral erialases seadusloomes; järgib konfidentsiaalsuse nõudeid ekspertiisiseadusest jt seadustest lähtuvalt.

Hindamismeetod(id):

Läbivaid kompetentse hinnatakse integreeritult kõigi teiste kutsestandardis toodud kompetentside hindamise käigus.

C-osa ÜLDTEAVE JA LISAD

C.1 Teave kutsestandardi koostamise ja kinnitamise kohta ning viide ametite klassifikaatorile	
1. Kutsestandardi tähis kutseregistris	18-03092012-07/1k
2. Kutsestandardi koostajad	Hanna Sova, Eesti Psühhiaatrite Selts (EPS), riiklikult tunnustatud ekspert Maia-Liisa Mürkel, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut Andres Lehtmets, Eesti Psühhiaatrite Selts Katrín Eino, riiklikult tunnustatud ekspert, EPS Marika Väli, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut Siiri Ambre, Tartu vangla, EPS
3. Kutsestandardi kinnitaja	Õigus- ja Sisekaitse Kutsenõukogu
4. Kutsenõukogu otsuse number	7
5. Kutsenõukogu otsuse kuupäev	03.09.2012
6. Kutsestandard kehtib kuni	18.04.2017
7. Kutsestandardi versiooni number	1
8. Viide Ametite Klassifikaatorile (ISCO 08)	2212 Eriarstid
9. Viide Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF)	8
C.2 Kutsenimetus võõrkeeles	
Inglise keeles	Expert in Forensic Psychiatry, level 8
C.3 Lisad	
Lisa 1 Tööosad ja tööülesanded	
Lisa 2 Keelte oskustasemete kirjeldused	
Lisa 3 Arvuti kasutamise oskused	